

BYGNINGSVERN RÅDGIVERTJENESTEN VED

MJØSMUSEET

Årsrapport 2019

Kvennom Mølle på Skreia. Foto: Trond Raddum, juni 2019.

Forsidefoto: Kvennom Mølle eies i dag av Toten Gartneri AS. Her planlegges ny beslektet virksomhet til den opprinnelige bruken i tillegg til at området og den spektakulære Kvennomshølen (jettegryte) litt ovenfor mølla gjøres tilgjengelig/sikres for allmennheten - elvelangs - gjennom et omfattende ryddeprosjekt som eierselskapet står for.

Lenaelva med utspring på Totenåsen, renner gjennom Kolbu og hele kommunen for så å ende opp i Mjøsa ved Skreia. Elva har sitt høyeste vassfall i Skreia sentrum. Det var her grunnlaget ble lagt for etableringen av Skreia som tettsted og Kvennom som kanskje det viktigste industristedet i Østre Toten.

Eier har mottatt oppstartstilskudd fra Norsk Kulturminnefond for å gjennomføre sikring- og begynnende istandsettingstiltak på mølla.

Innhold	side
Innledning	2
Bygningsvernrådgivertjenesten ved Mjøsmuseet	2
Engasjement inn mot temaer knyttet til fredete og verneverdige bygninger i privat og offentlig eie	4
Tilsagn om tilskudd til prosjekter i området	9
Norsk Kulturminnefond	
Stiftelsen UNI	
SMIL-ordningen i kommunene	
2019 gjenkjennes på omfanget av krevende rivingssaker	10
Sandsgården nok en gang	11
Museets fotosamling	12
Arbeidstid fordelt på virksomhetsområde	12

Innledning

Årsrapporten går til en bred kategori mottakere, derfor er det, etter museets vurdering, viktig å legge fram året slik det har forløpet ikke bare gjennom bygningsvernrådgiverens egne avgrensede aktiviteter, men også for bygningsvernet lokalt i kjølvannet av ordningen.

Det er ønskelig at også berørte kommunepolitikere i f.eks. planutvalgene får rapporten.

BYGNINGSVERN RÅDGIVERTJENESTEN VED MJØSMUSEET

Stillingen er en del av et fylkesnettverk av bygningsvernrådgivere. Tilsvarende stillinger er opprettet ved Gudbrandsdalsmusea AS / Håvard Syse, Randsfjordmuseene AS / Lars Stålegård, Valdresmusea AS / Odd Arne Rudi og Maihaugen / Jørn Ulven.

De fem stillingene skal arbeide utadrettet med base i hvert sitt museum og med tilgang på museets arkiv og kompetanse. Det legges opp til faglige samlinger og løpende erfaringsutvekslinger mellom deltakerne som utgjør kjernen i nettverket. Bygningsvernrådgiveren skal ikke være en del av forvaltningen, men gjøre faglige vurderinger - veilede og gi råd til forvaltningen og eiere av verneverdige bygninger. Ordningen finansieres av et spleiselag bestående av fylkeskommunen, kommunene og museene.

2019. Bortsett fra to sykemeldingsperioder, vinteren og våren/forsommeren 2019, i alt 2½ måned, har 2019 vært et aktivt år.

Ved Mjøsmuseet:

Rubbel og bit, smått og stort, temaer i stikkords form som bygningsvernrådgiveren har vært mer og mindre en del av, gjengis nedenunder. Bygningsvernrådgiveren har fagansvar for de antikvariske temaene ved museets bygninger. Leder for drift, Anders Brusveen, har administrert gjennomføringen av de fleste tiltakene:

- Årlig runde/møter mellom direktøren og leder for drift og bygningsvernrådgiveren om prioritering av vedlikeholdstiltak på museets bygninger. Drift har utarbeidet et oversiktlig oppsett som er et viktig styringsdokument.
- Dette oppsettet har også vært solid grunnlag for tilbakemeldingen til Kulturrådet om bygningenes tilstand.
- Og som grunnlag for en forenklet Primusregistrering av museets bygninger.
- Den fredete drengestua på Gjøvik gård har fått nytt tak, dvs. lagt om med gammel teglstein på reparert undertak.
- Det er montert overrissingsanlegg i låven på Gjøvik gård, et omfattende prosjekt som leder for drift har administrert. Brannsikring av hovedbygningen utredes.
- Vanntåkeanlegg i Tingbygningen står for tur.
- Taket på Tingbygningen er lagt om med ny enkel-krummet teglstein.
- I 2018 ble det satt i gang et arbeid med tilstandsregistrering/-vurdering av den fredete hovedbygningen på Gjøvik gård. Det er avvik i nedre del/overgang vegg/golv som skal sjekkes ut «farlighetsgraden» av og beskrive nødvendige tiltak. Arbeidet gjøres av Ingebjørg Øveraasen, Bygningsvernhuset og Vegard Røhme ved Akershus bygningsvernseier. Foreløpig rapport med konklusjoner ble lagt fram våren 2019. Arbeidet fortsetter i 2020.
- Restaureringsarbeid på den fredete Kvemsbygningen på Stenberg planlegges, og det er søkt tilskudd til å gjennomføre. Tilsagn om tilskudd foreligger fra RA våren 2019, med oppstart av arbeidet første uka i januar 2020.
- Golvet av teglstein i bryggerhuset på Stenberg legges om våren 2020 med tilskudd fra RA.
- Avskjærende drenering opp for bryggerhuset er gravd med avrenning ut i bekken. Hensikt: Uttørring av grunnen før arbeidet med golvet starter.
- Det er planlagt og søkt tilskudd til å gjennomføre et interiørprosjekt i hovedbygningen på Stenberg. Dokumentere innvendige overflater. Klimaendringsekvenser og tiltak for å stabilisere inneklimate i en bygning som ikke har innlagt strøm. NIKU skal stå for gjennomføringen. Tilsagn om tilskudd foreligger fra RA for gjennomføring i 2020.
- Arbeidet med Fiskerstua på Minnesund, et omfattende dugnadsarbeid, nærmer seg ferdig.
- Ferdiggodkjenning av rampa på Kauffeldtgården mangler.
- Parken på Stenberg er under fredning. Som del av dette gjennomføres et omfattende dendro analyseprosjekt for flere bygninger i tunet på Stenberg. Det gjelder hovedbygningens søre del, melkeboden, drengestua, tverrstilt låve vestre del og østre del. Hensikten er å få bekreftet gjennom fastsettelse av hoggetidspunktet for tømmeret, utviklingen av tunet på Stenberg og ikke minst den antatt trinnvise utbyggingen av hovedbygningen. Boreprøvene sender vi til Universitetet i Lund for analyse. Og resultatet foreligger. Det arbeides med å tolke resultatet inn i parkens utvikling. Dendro av skålen og nordkammerset planlegges gjennomført i 2020.
- Restaurering av vinduene i Åserudbygningen på Øverjordet. Gjennomføres av museets håndverkere.
- Eiktunet: Størhuset på Dempa har vært nede er montert opp igjen, restaurert. Gjennomføres av museets håndverkere.
- Museet forbereder restaurerings- og sikringstiltak av det fredete gravkapellet på Stenberg. Det er søkt RA om tilskudd til å gjennomføre tiltaket.

- Det samme gjelder restaurering av bakerovnen i rullebua slik at den kan brukes gjennom sommeren (vertskapet på «Ditlevines utsikt» ønsker mer aktiv bruk av bakerovnen).
- Kauffeldtgården. Tilpasning til utstilling, avskjerming av vinduer. Hva kan gjøres av tilpasninger inne uten at det kommer i konflikt med fredningen?
- Restaurering av trappa inn til Kauffeldtgården. Kan vi søke Stiftelsen UNI om tilskudd?
- Bolin´ (Raufossboligen/arbeiderbolig til fabrikk) planlegges flyttet tilbake til tomt på Raufoss i nærheten av fabrikk fra Stenberg.

Regionalt:

- Møte med ledelsen ved Planavdelingen i Gjøvik kommune der sentrumsplanen og den pågående oppdatering av Verneplanen for Gjøvik sentrum har vært tema.
- Bygningsvernrådgiveren gjorde opp status for bygningsvernarbeidet i Gjøvik-Toten i en lengre artikkel i Mjøsmuseets årbok for 2019.
- Snertingdal Meieri/Ysteri har vært et viktig tema for bygningsvernrådgiveren også i 2019 gjennom å fremme to søknader til Kulturminnefondet og en til Stiftelsen UNI.
- Steinerskolen Gjøvik/Toten - kan Kulturminnefondet gi støtte til gjennomføring av skolens istandsettingstiltak? Fondet er usikker på om dette er en sak de kan gå inn i pga. at det er mye offentlige midler inne i finansiering av skolens drift. En søknad er fremmet, saken ligger i Departementet for avgjørelse. Dette har antagelig konsekvenser for andre foretak med stor andel offentlige midler i finansiering av drift.
- Prosjektet BEVAR BYGG - BEVAR KLIMA, case-studier som skal belyse effekten av å oppgradere bygninger bruksmessig og energimessig som alternativ til riving og nybygging. Aktuelle objekter fra vårt område er meldt inn (Dagfinn Claudius/Innlandet fylkeskommune). Administrasjonsbygget på Kapp Melkefabrikk er ett av dem, et annet er Toten Montessoriskole (tidligere gamleskolen på Lund i Kolbu). Et tredje prosjekt fra vårt område er flere bygninger på Valle vgs på Lena.
- Bygningsvernrådgiveren sier opp jobben med virkning fra 1. september for å bli pensjonist.

ENGASJEMENT INN MOT TEMAER KNYTTET TIL FREDETE OG VERNEVERDIGE BYGNINGER I PRIVAT OG OFFENTLIG EIE.

Tabellen under gir en kommunevis oversikt over saker/type saker og hvem som har bestilt. «Bestiller» er oftest eier etter tips eller anmodning fra kommunen eller Kulturarv i fylket.

Vestre Toten

Sak	Oppdrag/tema	Eierform/ bestiller
Øvstås, Bøverbru	Tilstandsvurdering. <i>Befaring/rapport utført av Dag Lindbråten i mitt sykefravær.</i>	Kommunen
Ihle skole, Bøverbru	Nedlagt barneskole. Ny eier. Tilstands- og tiltaksvurdering. <i>Befaring med rapport til eier.</i>	Privat/eier

Bygninger på Kauserud, Bøverbru	Vurdering av gjennomførte tiltak på hovedbygningen + tilstand/tiltak på gamlebygningen. <i>Befaring.</i>	Privat/eier
Rud, Bøverbru	Befaring med Kulturminnefondet.	Privat/eier
Stensberg, Bøverbru	Vurdering av tilstand/tiltak på bolighuset, tidligere husmannsstue. <i>Befaring/rapport.</i>	Privat/eier
Stepperud, Bøverbru	Rehabilitering på gang i deler av hovedbygningen. Automatisk fredet? <i>Befaring/rapport til Kulturarv.</i>	Privat/ Kommunen/ Kulturarv
Stepperud, Bøverbru	Ny befaring med Kulturarvenheten.	Kulturarv
Sund nedre, Eina	Tilstandsvurdering, grl. for å søke tilskudd. <i>Befaring med rapport utført av Dag Lindbråten i mitt sykefravær.</i>	Privat/eier

Ihle skole 2019

1925 ved oppføring. Foto Sigurd Røisli, Digitalt museum. Mjøsmuseet.

Østre Toten

Auern, Totenvika	Fredet våningshus i Totenvika. Tildelt midler fra RA. <i>Div. oppfølging.</i>	Privat/Kulturarv
Bjørkebakken, Totenvika	Hytte/bu nede ved Mjøsa. Tilstands- og tiltaksvurdering, grl. for tilskuddsøknad. <i>Befaring/rapport.</i>	Privat/eier
Dalby, Skreia	Gammel husmannsstue på Krabyskogen. Tilstands- og tiltaksvurdering, grl. for tilskuddsøknad. <i>Befaring/rapport.</i>	Privat/eier
Dysthe, Kolbu	Uttalelse til ferdigrapport for Kulturminnefondet. <i>Befaring/rapport.</i>	Privat/eier
Fossen, Skreia	Gammelt vognskjøl og potetlager. Tilstands- og tiltaksvurdering, gr.l. for søknad om SMIL-tilskudd. <i>Befaring/rapport.</i>	Privat/eier

Foss, Kapp	Rivesøknad våningshus. <i>Befaring med rapport utført av Tore Røbergshagen i fylkeskommunen i mitt sykefravær.</i>	Privat/ Kommunen/ Kulturarv
Gimle på Kampen ved Håjen, Lena	Gammelt våningshus, «Mary-huset». Tilstands- og tiltaksvurdering, gr.l. for søknad til Kulturminnefondet. <i>Befaring/rapport.</i>	Privat/eier
Hammerstad nordre, Totenvika	Hovedbygningen på gården, hovedtema vinduer. Tilstands- og tiltaksvurdering. <i>Befaring/rapport.</i>	Privat/eier
Haugerud, Kolbu	Gammelt stabbur. Tilstands- og tiltaksvurdering. <i>Befaring/rapport.</i>	Privat/eier
Hersjøen fellessæter på Totenåsen	Det gamle fellesfjøset – aktivitetshus for hytteeierne? Tilstands- og tiltaksvurdering, gr.l. for søknad om SMIL-tilskudd. <i>Befaring/rapport.</i>	Privat/ allmenningen
Hjemli nedre, Skreia	Uttalelse til søknad om riving av gammelt sveitserstils våningshus. Alternativ til riving. <i>Befart tre ganger - med eier, med Kulturarvenheten, alene/rapport</i>	Privat/ Kulturarv
Dalheimgården, Lena (Hommerstadgården)	Kombinert bolig og forretningsgård, rik på jugendstilelementer. Tilstands- og tiltaksvurdering, gr.l. for videre prosjektering. <i>Befaring/rapport.</i>	Privat/eier
Kvem østre	Gårdsanlegg fra 1700-/1800-tallet, oppdatering av tilstands- og tiltaksvurdering fra 2014, gr.l. for søknader om tilskudd. <i>Befaring/rapport.</i>	Privat/eier
Kværnum Mølle	Gammelt mølleanlegg inntil Lenaelvas stryk gjennom Skreia tettsted. Tilstands- og tiltaksvurdering, gr.l. for søknad til Kulturminnefondet. <i>Befaringer/rapport.</i>	Privat/eier
Toten Montessoriskole, Kolbu (gamleskolen på Lund)	Styret for skolen vurderer riving av gamleskolen. Tilstands- og tiltaksvurdering. Oppkobling til prosjektet BEVAR BYGG - BEVAR KLIMA, case-studier som skal belyse effekten av å oppgradere bygninger bruksmessig og energimessig som alternativ til riving og nybygging. <i>Befaring/rapport 2020.</i>	Privat/eier
Nordby, Lensbygda	Fødestedet til grunnleggeren av IDEAL flatbrødfabrikk. Våningshus som er gjort om til garasje. Eier ønsker å rive. Tilstands- og tiltaksvurdering. <i>Befaring. Rapporten skrives i 2020.</i>	Privat/eier
Hytte ved Furusjøen i Nord Fron	Eierne bor på Østre Toten. Veiledning ift. tiltak på bygninger. Henvist også til Håvard.	Privat/eier

Rogneby, Kraby	Takrenner på fredet drengestue. <i>Veiledning pr. e-post.</i>	Privat/eier
Solbakken, Lena	Fødestedet for musiker og komponist Leif Solberg. Bygninger rike på jugendelementer. Regulert til bevaring i reg.plan fra 2010. Oppkjøper ønsker å rive for å bygge ut området med 15 leiligheter. Tilstands- og tiltaksvurdering, gr.l. for videre bevaring og bruk. Saken fortsetter inn i 2020. <i>Befaringer bl.a. med Kulturarv/rapport.</i>	Privat/ kommunen/ Kulturarv
Smia på Røise, Kolbu	Div. oppfølging ved gjennomføringen av restaureringsarbeidene på smia.	Privat/ håndverker
Ødegården (Øgarden) i Rossgutua, Skreia.	Beitefjøs med mjølkestall, i bruk i mjølkeproduksjon på Balke vestre inntil for ca. 20 år siden. Eier ønsket egentlig å rive. <i>Befaringer bl.a. med Kulturarv/rapport.</i>	Privat/ Kommunen/ Kulturarv
Østre Toten sjukehus	Den gamle sjukehusbygningen er av kommunen meldt inn til Planforum i fylkeskommunen, de ønsker å rive. <i>Uttalelse og foto til Kulturarv.</i>	Kommunen/ Kulturarv

Solbakken 2019

Øgarden 2019

Gjøvik

Aasen øvre, Birstrand	Den gamle hovedbygningen, 1700-tallet. Eier er i tenkeboksen – sette i stand eller rive (?). Tilstands- og tiltaksvurdering, alternativ til å rive. <i>Befaring. Rapporten skrives i 2020.</i>	Privat/eier
Aasheim, Hunndalen	Våningshus regulert til bevaring. Funksjonærbolig til Gjøvik Cellulosefabrikk? Takomlegging. Oppdatering av befarringsrapport fra 2012 etter at stedet har fått ny eier. <i>Befaring/rapport.</i>	Privat/eier
Hans Mustads gate 6, sentrum	Uttalelse til fradeling av tomt på eiendommen Hovdeby. <i>Befaring med uttalelse til kommunen.</i>	Privat/ kommunen
Kvernlien Sag og Mølle, Snertingdal	Ombygging/utvidelse av våningshuset. <i>Møte med ny eier på kontoret.</i>	Privat/eier

Kvisgårdshjørnet, Gjøvik sentrum	Bakbygningen som var del av et miljø med vernegrad 2 før hjørnebygningen brant, rives. <i>Foto.</i>	Privat/eget
Uglandgården, Gjøvik sentrum	Bygning med vernegrad 2. <i>Befaring med Kulturminnefondet</i>	Privat/eier
Tidl. Granum Bakeri, Nedre Torvgate 18, Gjøvik sentrum	Bygning med vernegrad 3. Tilstands- og tiltaksvurdering. <i>1. Befaring/rapport. 2. Befaring Kulturminnefondet.</i>	Privat/eier
Nordenga i Vardal	Stabburet. Tilstands- og tiltaksvurdering. <i>Befaring/rapport.</i>	Privat/eier
Nygård nedre, Nygård	Gammel låve, vurdering ift. rivesøknad. <i>Befaring/rapport</i>	Privat/ kommunen
Sandsgården, Gjøvik sentrum	Vindusproblematikk. <i>E-postnotat til Kulturarv</i>	Privat/ Kulturarv
Skolegata 8, Gjøvik sentrum	Rivesak. <i>Div. tekst</i>	Privat/eget
Skonhovd vestre, Vardal	Hovedbygningen. Mulig rivesak. <i>Befaring med kommunen/foreløpig rapport.</i>	Privat/ kommunen
Skonhovd øvre, Vardal	Hovedbygningen. Rehabilitering i gang. Akutte tiltak oppdaget - strakstiltak. Kulturminnefondet. <i>Befaring/rapport.</i> <i>Ny befaring med Kulturminnefondet.</i>	Privat/eier
Snertingdal ysteri, Snertingdal	Istandsettingsprosess. <i>Søknadsskriving: To til Kulturminnefondet, én til Stiftelsen UNI.</i>	Privat/ Kulturarv
Steinerskolen Gjøvik/Toten	Den gamle vernede barnehjemsbygningen i Fredevika. Tilstands- og tiltaksvurdering med hovedvekt på vinduer, gr.l. for søknad til Kulturminnefondet. <i>Befaring/rapport.</i>	Privat/eier
Tordenskjoldsgate 17, Gjøvik sentrum	Henvendelse fra aktuell kjøper av eiendommen om endring av størrelse på kjellervinduer. <i>Befaring.</i>	Privat/eget
Tordenskjoldsgate 21, Gjøvik sentrum	Villa med vernegrad på stor tomt, del av trehusmiljøet innerst i Tordenskjoldsgate. Fortetting? Riving for full arealmessig utbygging? <i>Befaring/rapportskriving avblåst av oppdragsgiver.</i>	Privat/eier/ kommunen
Sameiet Trondhjemsvegen 12A, Gjøvik sentrum	Gjelder vernet bygning (vernegrad 3). Vinduer - restaurere eller skifte ut med nye moderne? Bygningen ble befart i 2011 - samme tema. <i>Befaring/rapport.</i>	Privat/ Kulturarv
Trondhjemsvegen 24, Gjøvik sentrum	Uthuset på eiendommen. Eier ønsker å rive for å gjøre plass til garasje. Uthuset er vernet som en del av reg.plan for sentrum nord. <i>Befaring/rapport.</i>	Privat/ Kulturarvenheten
Villa Solhaug (Tårnvillaen), Gjøvik sentrum	Uttalelse til søknad om fradeling av tomt på eiendommen, fortetting. <i>Rapport.</i>	Privat/ kommunen

Uglandgården, Bjørnsonsgate 6 i Gjøvik sentrum	Vinduer. Restaurere eller nye? Foto av opprinnelige vinduer går til Kulturarvenheten som uttaler seg ift. eier. <i>Gamle fotografier.</i>	Privat/ Kulturarv
Volden seter, Snertingdal	Seter, husmannsplass, sjøleier småbruk, feriested gjennom en periode på 150-200 år. <i>Befaring/rapport</i>	Privat/eier
Wergelandsgate 9, Gjøvik sentrum	Bygård med vernegrad 2. Istandsetting og utvidelse. <i>Befaring/rapport.</i>	Privat/eier/ kommunen
Øvre Torvgate 20, Gjøvik sentrum	Bakbygningen. Endring til store vinduer ifb. med endret bruk til boligfunksjon. <i>Uttalelse som følger saken.</i>	Privat/Sweco
Øftstedal, Åsrovegen 429	Vurdering av gjenværende bygningsmiljø ift. bevaring, gjennomført av Dag Lindbråten i mitt sykefravær. <i>Befaring/rapport</i>	Privat/ kommunen
Østre Totenveg 23	Skifertak. Formidling av kontakt, oppdatering av anbefalingene fra befaringen i 2013.	Privat/eier

Tidligere Granum Bakeri. Nedre Torvgate 18.

Steinerskolen Gjøvik/Toten. «Barnehjemsbygningen» ved Fredevika, Østre Totenveg 14.

TILSAGN OM TILSKUDD TIL PROSJEKTER I OMRÅDET

Norsk Kulturminnefond.

Det ble sendt inn i alt 19 søknader fra de tre kommunene Østre og Vestre Toten og Gjøvik. Ved ordinær tildeling fikk seks søkere tilsagn om tilskudd. Av disse ble følgende fordelt ut på kommunene:

Vestre Toten:

- Rud skole og klokkegård fikk tilskudd til strakstiltak på utedoen.

Østre Toten:

- Røise fikk tilskudd til istandsetting av smia.
- Kværnum Mølle fikk tilskudd til strakstiltak.

Gjøvik

- Backegården fikk tilskudd til bl.a. restaurering av skifertaket.
- Snertingdal Ysteri fikk tilskudd til istandsetting av ysteribygningen gjennom to tildelinger.

Dette er søknader som under saksbehandlingen fikk prioritet 1.

Ni av søkerne fikk prioritet 2, uten å få tilskudd denne gangen. Det bør være verdt å prøve på nytt for de som har oppnådd en to-er. Kulturminnefondet behandler søknadene fortløpende.

Stiftelsen UNI.

- Snertingdal Ysteri fikk tilskudd til restaurering av skifertaket.
- Rud skole og klokkergård fikk tilskudd til å restaurere størhuset.

Informasjonen er hentet fra UNIs hjemmeside.

SMIL-ordningen i kommunene.

Kommunenes landbruksforvaltning har etter søknad gitt tilskudd til følgende tiltak:

Gjøvik	921272 723	MAREN STUMLIEN LANDBRUK	Bevaring av seteranlegg
Gjøvik	987782 633	ERIK LØNNUM DY	Størhuset på Lønnum
Vestre Toten	969753 642	TRØNNES SVEIN ERIK	Opprydding av kulturlandskap rundt verneverdige bygninger, slik at disse ikke forringes.
Vestre Toten	812265 822	LIVE JOHNSRUD	Restaurering av smie
Vestre Toten	895554 952	STIKBAKKE NORDRE	Stabbur Stikkbakke nordre
Østre Toten	987278 781	SKJØLAAS ANS	Restaurering av stabbur
Østre Toten	969296 551	ANDERS RØISE	Restaurering av smie på Røise

Informasjon innhentet fra landbruksforvaltningen hos Fylkesmannen.

2019 GJENKJENNES PÅ OMFANGET AV KREVENDE RIVINGSSAKER.

Disse er krevende fordi det ut fra et bygningsvernståsted sjelden er ønskelig å rive bygninger med høy kulturminneverdi og fortsatt bruksverdi ispedd litt normal eieromsorg. Det er altfor ofte at disse bygningene står i vegen for noe som *skal bli mye større*, og at eier/søker har blitt litt blind ift. de verdier det stående byggverket representerer. Erfaringen tilsier at i denne typen saker står vernemyndigheten ganske maktesløse når det gjelder å påvirke resultatet. Dette gjelder profane bygg med verneverdi, de som ligger i mellomsjiktet, eller har falt mer eller mindre ut av offentlighetens lys. Disse bygningene kan ha høy kulturhistorisk verdi, men har i realiteten ingen beskyttelse.

Mitt engasjement vris dermed lett over i noe som handler om å se *muligheter og alternativ* til riving. Med en rivesøknad følger det krav fra kommunen om at eier må legge fram en teknisk tilstandsrapport fra en takstmann, en konvensjonell takstmann har nybygg som referanse. **Det bør i tillegg stilles et like entydig krav om antikvarisk tilstandsrapport gjennom en antikvarisk dokumentasjon for å kartlegge bevaringstilstanden, som en gjennomgang av bygningens potensial i forhold til seg selv. Det er bygningen som skal ha hovedfokus, ikke eier. Det kravet må kommunen stille og utbygger betale for på lik linje med en ren TG-rapport.** Det er nærliggende å tenke at det kan bygningsvernrådgiveren gjøre. Men det blir som oftest en for krevende oppgave - særlig der konfliktnivået er høyt, og bygningsvernrådgiveren skal ikke ta oppgaver som er naturlig å legge til private konsulenter. Men bygningsvernrådgiveren kan tipse om aktuelle til å gjøre en slik jobb. Dette er en sak vi har tatt opp spesielt med Kulturarv i forkant av årsrapporten.

SANDSGÅRDEN NOK EN GANG.

Jeg vil heie fram Bashar Zaben og hans initiativ med Sandsgården enda en gang. Bashar er ikke alene. Jeg kommer tilbake til de stadig vekk - Apotekergården, Backegården, gamle Gjøvik Bakeri og Konditori. *Jeg ser flere større og mindre tilsvarende prosjekter i emning - istandsetting på antikvarisk grunnlag, - dvs. ta vare på kulturminneverdiene i byggverk i Gjøvik by, en by som faktisk er ganske rik på slike, men som likevel har lidd store tap - én bygning med vernegrad har gått tapt i gjennomsnitt hvert år siden 1998 da verneplanen ble vedtatt.*

Det skjer likevel positive ting i Gjøvik. Disse som er nevnt over er den *gode motvekten* til de som velger å rive for å trekke enda mer profitt ut av ei «ledig tomt».

Heldigvis for alle oss og byen Gjøvik, Bashar ser «profitmuligheter» i en verneverdig bygård fra 1900 og satser store pengebeløp for å få denne satt i stand og tatt i bruk. Her blir det leiligheter med høy bo-komfort midt i hjertet av byen, innhyllt i ei eksteriørmessig bevart ramme som *ingen* har maken til. Sandsgården ble tegnet av Hjørdis Grøntoft på initiativ fra Alf Mjøen, eier av Gjøvik gård. Hun var en av Norges første kvinnelige arkitekter.

2019 har i grove trekk gått med til å innrede bygget, opp mot et tjuetalls boenheter er planen. *Kulturminnene må brukes for at de skal overleve.*

For å ivareta den kulturhistoriske aspektet - verdien av *bygningen i byen*, er det viktig at framtidig bruksformer er mest mulig tilpasset den opprinnelige - som her, boliger med en andel næringsareal. Bashar Zaben har et godt grep om bygningens antikvariske potensial samtidig som målet selvsagt er å lage godkjente løsninger for de som skal bo her. Jeg ser at å innrede for et tjuetalls leiligheter i en 120 år gammel bygård i tre i 2020 kan være en utfordring. Det settes tekniske sikkerhetskrav (brann) og krav til komfort (isolasjon mot varme/kulde og lyd) som gjør det bortimot umulig å holde på det gamle interiøret. Men noe av det opprinnelige litt storslåtte preget, vi ser det bl.a. i trappeoppgangene.

Vinduene er særdeles viktige elementer i fasadeuttrykket på denne bygningen.

Det er gjort tilbakeføring til det opprinnelige uttrykket der det i nyere tid er gjort en del feilgrep, utskifting til andre typer vinduer. Bashar er i ferd med å løse vindusproblematikken på en etter min

vurdering god måte. Det blir et kompromiss mellom å restaurere noen av de gamle og supplere med nye med sprosper og inndelinger som de vinduene de erstatter. Kulturarvenheten i fylkeskommunen har stilt fornuftige og konstruktive krav.

Bashar har fulgt prosjektet på nært hold gjennom hele prosessen og kjenner alle detaljer. 120 år gammelt skifertak er restaurert. Taket har vært krevende på flere måter med framskaffelse av god brukt suppleringsstein og tilpasning til mange og forskjellige takdetaljer - kobbhus, arker med gratrenner, karnapper med buet tak osv. Det å få til løsninger som hindrer ising og takras ned på fortouene er helt nødvendig.

Eier av Sandsgården har på mange måter satt ny standard for rehabilitering av bygårder i tre med spesielt høy kulturminneverdi.

MJØSMUSEETS FOTOSAMLING

er av uvurderlig betydning i det arbeidet bygningsvernrådgiveren gjør. Mjøsmuseet har et stort arkiv av gamle fotografier fra de tre kommunene. Werner Hansen er fotoansvarlig ved museet. På DigitaltMuseum ligger det mer enn 10000 fotografier fra regionen, hele Widerøes flyfotoarkiv og ellers gamle fotografier fra Gjøvik sentrum - eksempelvis sylskarpe bilder av bygninger tatt på 1920-tallet og før det. Disse kommer til anvendelse når bygningsselementer og -detaljer ønskes rekonstruert. Og når rivingssaker kommer på bordet og bygningsvernrådgiveren skal uttale seg kanskje om et mulig alternativ til riving - vekke til live gammel storhet, som en påminnelse.

ARBEIDSTID FORDELT PÅ VIRKSOMHETSOMRÅDE.

Oversikt over prosentvis fordeling av arbeidstid på "virksomhetsområde" pr. 31.12.2019 er gjengitt nedenunder.

Målgruppen "Private":	Tidsforbruk: 35 %
Målgruppen "Kommuner":	Tidsforbruk: 10 %
Målgruppen "Mjøsmuseet":	Tidsforbruk: 18 %
Målgruppen "Bygningsvern generelt":	Tidsforbruk: 17 %
Målgruppen "Kulturarv" (fylkeskommunen):	Tidsforbruk: 20 %
Målgruppen «Egne prosjekter»:	Tidsforbruk: 0 %

Kulturarv utgjør en betydelig større andel enn tidligere. Noe av bakgrunnen er at det har vært en vesentlig økning i rivesaker der fylkeskommunen har bestilt en gjennomgang og uttalelse fra bygningsvernrådgiveren. Andre oppdrag er gjennomføring av søknadsprosesser til tilskuddsordninger på vegne av spesielle enkeltprosjekter. Eller innhente vurderinger av endringstiltak som planlegges gjennomført på vernede bygninger eller bygninger med vernegrad i Gjøvik sentrum. I det hele tatt, Kulturarv har bedt om bygningsvernrådgiverens tjenester i større grad enn tidligere. Det i seg sjøl oppleves som positivt. Nettverkssamlingene føres på fylkeskommunen.

Kapp, 19. mars 2020

Arne Julsrud Berg
direktør

Trond Raddum
bygningsvernrådgiver